

בס"ד

שיעורי הגר"א עוזר שליט"א ראש ישיבת אתרי

המתקיימים בבית הכנסת "מאור ישראל", בראנד 18, הר נוף

בענין:

ש ב י ע י ת
ב ז מ נ ה ז ה

- שעז -

נמסר בשבת קודש פ' ראה ה'תשע"ד

בש"ק פרשת שופטים יחל השיעור אי"ה בשעה 5:15 אחה"צ בביהכ"ס אהל שרה ויהיה
בענין:

אין עד נעשה דייך

מנחה בשעה 4:55

בברכת התורה
המארגנים

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה לתמנתי: timnal@zahav.net.il

שביעית הזמן הזה

כך מדברי הרמב"ם להלן (יט) 'בזמן שהיובל נוהג, נוהג דין עבד עברי.. ונוהגת שביעית בארץ והשמטת כספים בכל מקום מן התורה. ובזמן שאין היובל נוהג אינו נוהג אחד מכל אלו חוץ משביעית בארץ והשמטת כספים בכל מקום מדבריהם כמו שביארנו' - הרי משמע שכשאין היובל נוהג אין שביעית נוהגת מהתורה, ותיירץ הכס"מ שזה שכתב הרמב"ם 'מדבריהם' לא קאי אלא על שמיטת כספים, אבל שביטת הארץ נוהגת מהתורה אף בזמן שאין היובל נוהג.

וזכר העירו מדברי הכס"מ בפ"ה הכ"ט, שם נקט בדעת הרמב"ם ששביעית בזה"ז מדרבנן. ופירשו שדבריו שם לקוחים מתשובתו (אבקת ריב"ז), שנקט שם בדעת הרמב"ם ששביעית בזה"ז מדרבנן, וכן כתב בב"י (יו"ד שלא), אבל לבסוף חזר בו בכס"מ ונקט בדעת הרמב"ם שהוא מדאורייתא, וכפי שכתב גם בפ"ט ה"ב ובפ"י ה"ט, וכן בספ"א מהל' תרומות הזכיר זאת].

והנה מה שכתב הכס"מ שנראה מדברי הרמב"ם שהקישא דרבי קאי רק על שמיטת כספים - כן מוכח מדברי הרמב"ם, שהרי לא הביא הקש זה לענין שביטת הקרקע אלא אך לענין שמיטת כספים הביאו בכמה מקומות, ומשום שהוקשה שמיטת כספים ליובל - כן מפורש בפ"ט מהל' שמיטה, וכן הביא בספר המצוות הקש זה רק לענין שמיטת כספים (עשה קמא, לאו רל). [והמשל"מ הקשה על כך מסוגית הגמ' ריש מו"ק ומהירושלמי, ואולם בדעת הרמב"ם המחזור כדברי הכס"מ].

ואף כי הרמב"ן בפירושו התורה פירש 'מקץ שבע שנים תעשה שמטה' דקאי על כל מצוות השמיטה, ולפי"ז י"ל שההקש האמור בהמשך מתפרש על כל מצוות השביעית שהוקשו ליובל, וכדעת התוס' וש"ר (וכן דעת הרמב"ן עצמו בגמ' שם), אבל הרמב"ם מפרש כמו שפירשו כמה מהראשונים שהפרשה מדברת רק בשמיטת כספים ועל זה בא ההקש ליובל, ואילו שמיטת קרקע אינה מוזכרת בפרשתנו אלא במשפטים ובבבב.

אבל מה שנדחק הכס"מ בפירושו דברי הרמב"ם בפ"י, לומר ששביטת הקרקע מדאורייתא אף בזמן שאין היובל נוהג - הדברים קשים להולמם שאם כן מה לו להרמב"ם להזכיר דין שביעית בין כל הדברים התלויים ביובל, ושוב להוציאה מן הכלל הזה, והלא לדבריו הריהי כשאר מצוות שאינן תלויות ביובל כלל. ועוד, לפי הגירסה המובאת בר"י קורקוס שם [והיא הגירסה האמיתית, וכ"ה במהדורת ר"ש פרנקל, ואילו הגירסה שלפנינו חסר בה דברים], מפורש בדברי הרמב"ם שגם שביטת הקרקע בזמן שאין היובל נוהג אינה אלא מדבריהם. ועוד דייק כן הבית-הלוי מדברי הרמב"ם בפ"י (הט"ו) שלעתיד לבוא בעת שיכנסו לארץ בביאה שלישית יתחילו למנות שמיטין ויובלות [וכיו"ב בהלכות מלכים רפ"א], הרי שבה"ז אין השביעית מהתורה.

מבר זה נראה כמו שנקט בבית הלוי שלדעת הרמב"ם שביעית בזה"ז אינה נוהגת אלא מדבריהם. וממה שכתב הרמב"ם שנוהגת אף שלא בפני הבית אין כל קושיא, כי אמנם אין השמיטה תלויה בבית דוקא, ומ"מ יתכן שתלויה בדברים אחרים שבגללן אינה נוהגת בזה"ז מהתורה. וכמו שכתב הרמב"ם לענין תרומות ומעשרות (רפ"א מהל' תרומות) שנוהגות מן התורה בין בפני הבית בין

א כתב הטור (ביו"ד שלא) דשביעית בזמן הזה מדרבנן, והיא דעת הרבה מן הראשונים, וכן נקטו הפוסקים לעיקר וכפי שפסק החזו"א (שביעית ג,ה). ושני טעמים שונים נאמרו בזה: הטעם האחד, משום הקישא דרבי (גמ' לו: ריש מו"ק; קדושין לה): וזה דבר השמטה שמוט - בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים; בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים, בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים. ופירשו התוס' וש"ר שמקיישים שמיטה ליובל; 'שמיטת קרקע' היינו יובל שהקרקעות נשמטות מיד הקונה וחוזרות לבעליהן, ושמיטת כספים היא השנה השביעית שהחובות מושמטים בה. ואין חילוק בין שביטת הארץ לשמיטת כספים בשביעית, ששניהם הוקשו ליובל, אלא שכינו את כלל דיני שנת השבע 'שמיטת כספים' בניגוד לשנת היובל שיש בה שמיטת שדות ובתים ואין בה שמיטת כספים.

טעם אחר לכך ששביעית בזה"ז מדרבנן, משום שקדושה שקידש עזרא את הארץ למצוות התלויות בה, בטלה בחורבן הבית. ומחלוקת הראשונים היא להלכה, האם קדושה שניה קידשה לשעתה בלבד או אף לעתיד לבוא.

וזכר נפקותות בין הטעמים הללו. לדוגמא, כתב בספר בית הלוי (ח"ג א,ו) שלפי הטעם הראשון, בזמן בית שני לא נהגה שמיטה מדאורייתא כי לא היו רוב יושביה עליה ולא נהג היובל, שהרי בעליית עזרא לא עלו אלא מקצת מהעם [ככתוב בעזרא (ב), וכפשוט הגמ' בכתובות כה וכמוש"כ הראשונים בגמ' שם - מלבד לדעת ר"ת שעלו מכל שבט ושבט עם עזרא, ולכך מיקרי 'כל יושביה עליה' ונהג יובל], ואילו לפי הטעם השני נהגה השמיטה מדאורייתא עד החורבן שהרי לא בטלה קדושת הארץ עדיין. ויצא לחדש לפי"ז שלפי הדעה הראשונה, שביעית בזה"ז יש לה תוקף כדאורייתא בגלל השבועה שקבלו עליהם כשעלו מן הגולה ככתוב (בנחמיה ז), ואעפ"י שמבואר בגמ' שהקלו חכמים בכמה דברים משום שאינה מדאורייתא, זהו מחמת שיש רשות לב"ד שבדור אחר לבטל השבועה, אבל כמה שלא ביטלו - האיסור נשאר בתוקפו מחמת השבועה, וכשאר חרמי הציבור שחמורים כדאורייתא. [ומטעם זה יצא כנגד התר המכירה הראשון של הגרא"י מקובנא והגר"י מקוטנא, שיסודו בין השאר מטעם ששמיטה בזה"ז מדרבנן]. ואולם חידוש גדול הוא לומר שיש תוקף דאורייתא בגלל שבועת עזרא, ואין כן דעת שאר אחרונים, וכן בספר זכרון יהונתן (אשר העמיק מאד בהלכות אלו והרבה דברי תורה נתפרשו על ידו. לשון החזו"א שביעית ג,ה) האריך לדחות סברא זו, שהרי נשבעו אז גם על משא ומתן בשבת כמובא בספר נחמיה, ולא מצינו שיש לאיסור זה תוקף דאורייתא. וכן פסק החזו"א ששביעית בזה"ז מדרבנן כאמור.

ב והנה שיטת הרמב"ם בענין זה צריכה בירור, שכתב (שמיטה ויובל ד,ה) השביעית נוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. וכתב בכס"מ שמשמע שלדעתו שביעית בזה"ז מדאורייתא אעפ"י שאין היובל נוהג, ואמנם הביא הרמב"ם הקישא דרבי לענין שמיטת כספים (כפ"ט), שלכך תיקן הלל פרוזבול כי שמיטת כספים בזמן הזה אינה מהתורה - אך מבואר בלשון הרמב"ם שם שזהו רק לענין שמיטת כספים, ומפרש הרמב"ם שמקיישים שמיטת כספים ליובל, אבל שמיטת הקרקע לא הוקשה ליובל. אלא שהקשה על

ב ע' במבוא לספר אור לציון שביעית.

ג וכן דעת הר"ק (פ"ט ה"ב). וכן החזו"א (שביעית ג) דחה דברי הכס"מ מהסוגיא כמ"ק.

א ע' רשב"ם ב"ב צ:

שלא בפני הבית, ואעפ"כ כתב (שם בסוף הפרק) שהתרומה בזמן הזה אינה מן התורה אלא מדבריהן מטעם אחר (ע' להלן).

א"א שאעפ"י שמוכח כן מדברי הרמב"ם כדברי בית הלוי, אין מובן טעם הדבר: כיון שלדברי הרמב"ם ההקש ליובל לא נאמר אלא גבי שמיטת כספים כאמור, ומכיוון ששיטת הרמב"ם (בספ"ו בית הבחירה) שקדושת עזרא לא בטלה בחורבן אלא קיימת אף בזה"ז, א"כ מאיזה טעם אין השמיטה עתה אלא מדרבנן.

א ולכאורה יש לבאר עפ"י דברי הגר"ח, שפירש (בהל' תרומות פ"א ה"י ובהל' שמיטה ויובל פ"ב ה"ט"ז) מה שכתב הרמב"ם (סוף"א מהל' תרומות) שהתרומה בזה"ז דרבנן משום שנאמר כי תבואו - ביאת כולכם, כמו שהיו בירושה ראשונה וכמו שהם עתידים לחזור בירושה שלישיית, לא כשהיו בירושה שניה שהיתה בימי עזרא שהיתה ביאת מקצתן. ונתקשו קמאי ובתראי מאין הוציא הרמב"ם דרשה זו. וביותר קשה הלא אין כתיב בתרומה כי תבואו כלל. ופירש הגר"ח (ועיקר הפירוש קדמו המבי"ט ח"ב סד. וע' שו"ת מהרי"ט ח"א כה וח"ב י"ד נב) שהכוונה היא לכתוב בענין השמיטה (בר"פ בהר), והראה מקור לדברי הרמב"ם מהתו"כ, וסובר הרמב"ם שהואיל והמעשרות תלוים בשנות השמיטה, לפיכך כשאין השמיטה נוהגת מהתורה, גם הם אינם נוהגים, וכפי שכתב רש"י בכתובות (כה סע"א) שבי"ד שנה שכבשו וחילקו, הואיל ועדיין לא נהגה שמיטה כדדרשינן בסדר עולם, כמו כן לא נהגו תרומות ומעשרות מהאי טעמא דתליין בשנות השמיטה.

הרי מדברי הגר"ח אלו הבאים ללמד על תרומות ומעשרות, נמצאנו למדים לענין שמיטה שלדעת הרמב"ם נאמר בה תנאי ד'כי תבואו' דבעינן ביאת כולכם. וא"כ זכינו בטעם חדש מדוע שמיטה בזה"ז דרבנן לדעת הרמב"ם.

א"א שעיקר פירוש הגר"ח בדברי הרמב"ם קשים, שהרי בהמשך דבריו כותב הרמב"ם 'וכן יראה לי שהוא הדין במעשרות שאין חיבין בזמן הזה אלא מדבריהם כתרומה'. והרי אם כהגר"ח שעיקר מקורו הוא משמיטה, הלא אדרבה, המעשרות שתלוים במנין השנים, הם הפשוטים ואילו התרומה הנוהגת בכל השנים היא שנלמדת מהמעשרות, והרי ברמב"ם מבואר שהתרומה היא הנחה פשוטה וממנה למד לענין המעשרות.

ועוד קשה לפירוש הגר"ח, מדוע נימק הרמב"ם (י, ט) דשמיטת כספים בזה"ז דרבנן משום שהיא תלויה ביובל, והלא היה לו לומר משום דבשמיטה גופא כתיב 'כי תבואו' כמו ביובל, ולא לתלות השמיטה ביובל.

גם קשה ממשמעות לשון הרמב"ם (בית הבחירה ו, טז) שבזמן בית שני עצמו נהגה שמיטה מהתורה, ולהגר"ח הלא גם בזמן הבית אינו אלא מדרבנן משום דליכא ביאת כולכם.

לכן נראה שהפירוש המחזור בדברי הרמב"ם שם הוא כמו שפירשו האחרונים (ע' תשובת מהרי"ט שם, וכן צדד בחזו"א שביעית ג, ט) שהכוונה על הנאמר בחלה 'בבואכם' (ואולי כן צריך להגיה ברמב"ם במקום 'כי תבואו'. חזו"א) והיא דרשה המפורשת בגמרא בכתובות (כה) לענין חלה, שלא נתחייבו בה אלא ביביאת כולכם, וסובר הרמב"ם שהחלה כתרומה לכל דבר שהרי החלה נקראת 'תרומה', ומזה הוציא שהתרומה בזמן הזה דרבנן, ולמד ממנה

למעשרות מסברת עצמו.

וא"כ, כיון שאין כוונת הרמב"ם ללמוד מ'כי תבואו' שנאמר בשביעית, ולא מצינו מקור לכך בגמרא, עדיין לא נתבאר טעמו ששביעית בזה"ז דרבנן.

אכן מעתה יקשו עוד דברי הרמב"ם הנ"ל (בית הבחירה ו, טז) שבזמן בית שני נהגה שמיטה מהתורה, דא"כ אמאי לדעתו שמיטה בזה"ז מדרבנן, שהרי כתב להדיא (בפ"ד הכ"ה) שאין שמיטה תלויה בבית, וגם דעתו שקדושה שניה דעזרא קיימת גם בזמן הזה, ומצד היובל הלא גם בזמן הבית השני לא נהג היובל. וא"כ מה נשתנה מדאוריתא אחר חורבן הבית השני מאשר בבנינו.

ד והנה יש לתמוה על סידור דברי הרמב"ם בענין, שבכל הלכות שמיטת קרקעות (מפרק א עד פרק ח מהל' שמיטה ויובל) לא הזכיר הרמב"ם מאומה שהשביעית בזמן הזה אינה אלא מדרבנן, מלבד בהלכות שמיטת כספים (בפרק ט) כתב שהוקשה שמיטת כספים ליובל, ורק כשעוסק בהלכות יובל והמסתעף (מפרק י ואילך), ראה ללמדנו דבר זה שהשביעית אינה נוהגת מדאוריתא כשאין היובל נוהג. מה שלא עשה כן לגבי שמיטת כספים, שהזכיר זאת במקום שפירש הלכותיה ולא סמך על מה שיכתוב בהל' יובל (וכבר נתקשה בכך הר"י קורקוס פ"ט ה"ב). והרי עיקר כוונת הרמב"ם בחיבורו נלמד מלדרוש 'סמוכין' בחיבורו (כדברי הגר"ח בחוט המשולש י). ודיוק זה הוא גם בסידור דבריו בספר המצוות, שבעשין והלאוין דשמיטת קרקע לא הזכיר כלל דבזמן הזה מדרבנן, ובלאו והעשה דשמיטת כספים שהוא מדרבנן בזמן הזה.

ונראה שבזה נתגלה סודו של הרמב"ם, דהנה בגמרא (ערכין לג. ובכ"מ) נחלקו רבי יהודה וחכמים האם שנת חמישים עולה למנין השמיטין, להימנות כשנה ראשונה לשמיטה הבאה, אם לאו, ולחכמים שאינה עולה במנין שנות השמיטה, אמרו בגמרא (שם לב): שמנו יובלות בבית שני לקדש שמיטין, וכן פסק הרמב"ם (פ"י ג ז). וכתב (שם ד-ו) שלפי זה היה בדין לעשות כן גם לאחר החורבן, למנות יובלות כדי לסדר את שנות השמיטה בהתאם לכך, דהיינו כל חמישים שנה מוסיפים שנה אחת שאינה עולה לחשבון השמיטות, אבל כל הגאונים אמרו שמסורת היא בידיהם איש מפי איש שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חרבן בית ראשון ובנין בית שני אלא שמיטות בלבד בלא יובל, וכן משחרב באחרונה לא מנו שנת החמישים אלא שבע שבע בלבד מתחלת שנת החרבן. וכן עולה בגמרא ע"ז חשבון זה שהוא קבלה... ועל זה אנו סומכין, וכפי החשבון זה אנו מורין לענין מעשרות ושביעית והשמיטת כספים, שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהן ראוי להתלות. והראב"ד השיגו שהרי לפי מה דקיי"ל כחכמים, צריך למנות חמישים חמישים אף לאחר החרבן, ואעפ"י שאין היובל נוהג. אכן טעם הגאונים והרמב"ם שהודה לדבריהם צ"ע, מדוע נשתנה סדר השמיטין בחורבן, הלא אף מקודם לכן לא היו כל יושביה עליה ולא נהגו דיני יובל, ואף לאחר החורבן לא בטלה קדושת הארץ לענין מצוות התלויות בארץ כשיטתו (בפ"ו מהל' בית הבחירה).

ופירש הגר"ח הלוי (בהל' שמיטה פ"י ובפ"ט ה"ו. וע"ש אופנים נוספים, אבל זהו המהלך העיקרי בדבריו), שמלבד ניהוג מצוות היובל ישנה מצוה למנות ולקדש את 'שנת היובל', כמבואר בדברי

ה לכאורה י"ל שאף אם כוונת הרמב"ם שם לקרא חלה, הרי מ"מ כי תבואו' דשביעית משמע נמי ביאת כולכם שהרי נראה שהרמב"ם מפרש הלימוד דומיא דביאה ראשונה שהיו שם כולם (ולא משום יתורא דבבואכם), וא"כ אין סיבה שלא נאמר כמו כן בקרא ד'כי תבואו' לענין שביעית. אך א"כ נימא כמו כן גבי ערלה, ואמנם כן כתב הצ"ח ברכות לו, אבל הוא דבר חדש. וע' בשו"ת מהרי"ט כה; וזכרון שמואל יבב.

נוהגת מפני שלא מנו את היובלות מאז החורבן כפי קבלת הגאונים, ושוב אין מציאות של שנת השמיטה, שהיא תלויה במציאות של מנין היובל וקידושו, הגם שאינה תלויה בניהוג מצוות היובל.

מעתה מובן שבכל הלכות שמיטת קרקע לא הוזכר דבר זה ברמב"ם, כי אין זה דין פרטי בהלכות מצוות ואזהרות השמיטה שאינן נוהגות כשאין היובל נוהג, אלא הוא דין בעיקר קביעות השנה, שאין שנה שביעית' כשאין שנת יובל', לכן רק בפ"י ובפ"ב שמדבר על מנין השנים וקביעת השמיטין והיובלות, רק שם מזכיר שהשביעית תלויה במנין היובל [לא בניהוג בפועל], וזהו שנקט הלשון (בהט"ז) שלעתיד לבוא יתחילו 'למנות' שמיטין ויובלות, שבזמן הזה מה שחסר בעניין שמיטה הוא במנין השנים ומציאות שנת השמיטה, ואולם בשמיטת כספים נאמר דין פרטי שניהוג מצוה זו תלוי בניהוג היובל בפועל, ולכן בהלכות היובל כספים הביא הרמב"ם דין זה שהוקשה ליובל.

תדע שכן הוא, שהרי בזמן בית שני מנו יובלות לקדש שמיטין כמפורש בגמרא ואעפ"כ לא היתה שמיטת כספים נוהגת אלא מדרבנן שהרי הרמב"ם (עפ"י סוגית הגמרא בגיטין) כתב הקש זה כטעם לכך שהלל תקן פרוזבול, משום ששמיטת כספים מדרבנן, והרי הלל היה בפני הבית, וא"כ מוכח שאף בזמן הבית לא היתה שמיטת כספים נוהגת מדאורייתא, ועל כרחך מפני שלא נהג יובל בפועל. הרי ששמיטת כספים תלויה בניהוג היובל, אבל שמיטת קרקעות אינה תלויה בניהוג אלא שישנת השביעית' תלויה במנין היובל, וזהו דמבואר ברמב"ם (ספ"ו דבית הבחירה) שבזמן שעמד הבית השני נהגה שמיטת הקרקע מן התורה, מפני שהיה אז מניין שנים ומציאות שנת היובל!

והנה בכתב יד שנתגלה לאחרונה מחידושי הרמב"ם על הש"ס, נמצא (בחידושים על מסכת שבת ר"פ כלל גדול) ששמיטה בזמן הזה דאורייתא [יש מדייקים כן גם בתשובתו בפאר הדור, ואולם המעיין שם יראה שאין זה דיוק]. וצ"ל שהרמב"ם בספר היד חזר בו

1 צ"ע מאין מקור דבר זה שהשביעית תלויה במנין היובלות, וכל שמצד הדין אין מונים יובל, אין שמיטה נוהגת מהתורה, ומדוע לא נזכר חידוש דין זה בפרוש בגמרא (בהנחה שרבי קאי רק על שמיטת כספים). ואם חידושו של הרמב"ם הוא עפ"י הבנת המקראות, מדוע לא כתב 'ראה לי כדרכו. וצ"ל שנקט כן כדבר ברוב המקראות לספור שבע שבתות שנים שבע פעמים, שכולל המנין שמיטה ויובל, ואין על כך דרשה מיוחדת כי כן פשט הכתוב. ושמענו זאת גם מן הגמרא ככדרך אגב בארמ' מנו יובלות לקדש שמיטין.

אך עדיין קשה מהא דפריך בעריכין (לג). בשלמה לרבנן מנו יובלות לקדש שמיטין אלא לר"י דאמר שנת חמישים עולה לכאן ולכאן ל"ל, בשמיטין פניא. והפיקו ואו דואי דלא כר"י - הרי להדיא דלא בניי מנין יובלות אלא לצורך חיוב שנות השמיטה ולא כשביל מצות השמיטה עצמה. ואף אם נאמר שזה רק לר"י, אבל לרבנן שחידושו השמיטות נקבע עפ"י קידוש שנת החמישים, מ"מ הרי מוכח מר"י שאין הכרח ממשפח הכתוב לתלות זה בזה, וא"כ חוזרת הקשיא מאין הוציא הרמב"ם דין זה. ועוד קשה דבריש מו"ק משמע שלאחכמים החולקים על רבי, שביעית בזה"ב דאורייתא הגם שאין מנין יובל - הרי שאין השביעית תלויה במנין היובל. והיו מצינו חולק.

ובספר בית ישי (ד), ובהקדמת ספר אור לציון (שביעית) כתבו כעין זה אלא שלדבריהם לדעת הרמב"ם בעצם יש חובת מנין יובל גם עתה, אלא שבפועל לא מנו יובלות מהחורבן, והיא הסיבה לכך שבטלו ממילא השמיטות מדאורייתא [אם מפני שהיו מוצרין מנין בפועל אצל כלל ישראל והרי הוא נשכח (בית ישי) אם מפני שהחשבון נתקלקל (אלול"צ. ולפ"י) כתב שבשנים הראשונות שעדיין לא הגיע שנת החמישים הראשונה, נהגה שמיטה מדאורייתא, ופירש בזה דברי הרמב"ם 'שלא בפני הבית']. והדברים קשים מדוע לדעת הרמב"ם ביטלו כל ישראל המצוה, וגם מדוע לדעתו לא נחשב אנו עתה את מנין היובלות כפי הדין ונמנה יובלות לקדש שמיטין מדאורייתא. ועוד, מה מיכה של תקנת החכמים לנהוג שמיטה שלא לפי המנין האמיתי, ומ"ס לא קבעו שמיטה לפי החשבון האמיתי.

וכל זה נחא לפי החסר האמור, כי דינא הוא שאין מנין יובלות עתה ואין שמיטה מדאורייתא מצד הדין ולא משום קלקול חשבונות. אלא שעדיין אין מובן מדוע פסקו מלמנות היובלות וביטלו בכך מצות שמיטה דאורייתא, אם משום שהמנין צריך ב"ד הגדול, הלא היה ב"ד הגדול אף לאחר החורבן (כבר"ה לא וברמב"ם בירושלמי שלרבי אין נוחת שמיטה כלל כשאין יובל, וישבת ב"ד בלשכת הגזית וקרא כבדני בשנת (והלא לדעת הרמב"ם בעשה קנא, דלא כהרמב"ם, יש דין ב"ד הגדול גם כשאין בלשכת הגזית). וגם כל המקור לדין שמיטה תלויה במנין היובל, עלום הוא, ושלא כפשט הסוגיא במו"ק כ"ל. ולכאורה הדרך הפשוטה יותר לומר שרבי נקט שמיטת כספים לריבוא מפני שאינה כחובה עם היובל, אבל שביעית הקרקע פשוט לו שאינה נוהגת כשאין יובל [שהיא קרובה ליובל יותר בענינה, והיא חובת קרקע, וגם סמוכה לה בתורה. וגם י"ל דאין שמיטה לחצאין וכמוש"כ ר"י קורקוס בפ"ט], וכפי סוגיא ברמב"ם שרבי אין נוחת שמיטה כלל כשאין יובל, וכפשוט הסוגיא במו"ק. והיו טעמים, הדת"כ הוצרכו לדרוש ששביעית נוהגת אף כשאין יובל נוהג, והיו כחכמים אבל רבי לא ס"ל כך דרשא וממילא קיימון כפשטיה דקרא דהשמיטה והיובל ענין אחד, ולעולם תלוי בניהוג היובל בפועל. כריהית הרמב"ם שמו"י, י"ה-ט. וכן בספ"ו מבית הבחירה מימנע ששביעית ומעשרות שיים בדינן כשעלה עורא]. ולפ"י בבית שני נהגה שביעית מדרבנן כי לא נהג יובל. ולכן בחורבן פסקו מלמנות היובלות, מאחר ובין כך לא נהגו שמיטין ויובלות מדאורייתא. [ועד החורבן מנו יובלות מדרבנן. ועי' ספר הובלות מן דף יח.]. והרמב"ם דרכו להביא רק את המפורש, לכך הוכיח דרשה דרבי רק בשמיטת כספים, ואילו שביעית קרקע כתב בהקשר של כל הדברים התלויים ביובל.

הרמב"ם (ריש פרק י') מצות עשה לספור שבע שבע שנים ולקדש שנת החמישים שנאמר וספרת לך שבע שבתות שנים וגו' וקדשתם את שנת החמישים. ושתי מצות אלו מסורין לבית דין הגדול בלבד [ובסהמ"צ פירש מצות 'וקדשתם' כלפי השביעית מעבודות הקרקע, ויתכן שחזר בו בספר היד - כדברי הגרי"פ], ומצוה זו מעכבת בעיקר חלות שנת היובל, שללא ספירה וקידוש אין זו יובל. ומצוה זו נהגה אף בימי בית שני, הגם שניהוגי היובל בפועל לא היו אז מפני שלא היו כל יושבי הארץ עליה, כי עצם שנת היובל אינה תלויה בכל יושביה עליה; אלא אך במנין ובקידוש ב"ד, ורק ניהוג דיני היובל תלוי בכך שכל יושביה עליה אבל לא עצם חלות שם 'שנת היובל'. וקבלו הגאונים שמאז החורבן לא מנו וקידשו ב"ד את שנת היובל, אם מטעם שצריך לכך ב"ד היושבים בלשכת הגזית או מטעם אחר, ועל כן מאז החורבן בטלה 'שנת היובל' וממילא השמיטין נמנות במחזוריות של שבע בלא שנת חמישים המפסקת, שהרי אין קיימת שנת יובל כשאין מנין. ואילו הראב"ד סבר ששנת היובל אינה תלויה במנין ובקידוש ב"ד אלא במציאות, ועל כן גם לאחר החורבן שאין קידוש ב"ד יש לנו למנות מחזור של חמישים.

ולפי זה נראה בדעת הרמב"ם שאף השמיטה תלויה באותו מנין, כי אמנם שנת השמיטה מצד עצמה אינה תלויה בקידוש ב"ד - שלא כדעת הר"ז"ה (מובא בספר התרומות מה) והמאירי (בר"ה ט. ועי' בגיטין לו), שהיא דעה יחידאית - אעפ"כ כל עיקרה של מנין השנה השביעית אינו אלא כשיש מנין ליובל, וכפשטא דקרא: שש שנים תזרע שדך וגו' ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ וגו' וספרת לך שבע שבתות שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה. והעברת שופר וגו' וקדשתם את שנת החמישים שנה וגו' - ומה בא הכתוב ללמדנו באריכות החשבון ותוצאת המכפלה - אלא לומר שיסוד מנין החמישים הוא של שבע שמיטות שכל אחת מהן נמנית שבע שבע, הרי שהשמיטין והיובלות מנין אחד להם, וכשאין מונים ליובל אין מונים לשמיטין.

ויסוד הדבר למד הרמב"ם ממה שאמרו בגמרא 'מנו יובלות לקדש שמיטין', ופירש הרמב"ם שאין הכוונה רק כמנוהר מעשה שמנו יובלות וממילא נקבעו השמיטין בהתאם למנין היובל בכך שבכל חמישים שנה נדחה מנין השמיטה בשנה, אלא פירושו כמשמעות הפשוטה שמנו את היובלות כדי לקדש השמיטין (כלשון הרמב"ם 'אעפ"י שלא היתה שם יובל בבית שני, מונין היו אותו כדי לקדש שמיטות), כי בלא מנין היובל אין מנין שנות שמיטה. וכן מורים לשונות הרמב"ם בכמה מקומות. בפרק י כתב: מצות עשה לספור שבע שבע שנים ולקדש שנת החמישים.. ומאימתי התחילו למנות.. התחילו למנות ועשו שנת עשר וחמש מאות ליצירה שהיא שנת אחת ועשרים משונכסו לארץ שמיטה, ומנו שבע שמיטות וקדשו שנת החמישים' וכיו"ב שם בהלכה ג - מכל לשונו שם משמע שמנין שבע שנים וקביעת שנת השמיטה, גם היא חלק ממנין היובל. וכן משמע מכל דבריו במקומות האחרים הנ"ל שכוך שמיטין ויובלות בהדדי.

והנה הגר"ה בספרו שם נקט להדיא לא כן, שאין שנת השמיטה תלויה במציאות שנת היובל, ופירש כן בדברי התורת-כהנים 'שמיטה אע"פ שאין יובל'. אכן הראשונים ופרשי הספרא פירשוהו בענין אחר, באופן שלפי פירושה אין ראייה כלל לדין זה, ואף נראה קצת לפי פירושה להפך, וזהו סיוע למהלך המבואר.

נמצא אכן כן שאף כי בעיקר הדבר נוהגת שמיטה בזה"ז מדאורייתא שהרי לא הוקשה לדיני היובל [וגם לא בטלה קדושת הארץ, וגם א"צ לה 'ביאת כולכם כנ"ל], אבל בפועל אינה

ירושלם לא בטלה]. והוסיף הגר"מ הלוי שבגמרא בערכין כשדנה אם צריך לקדש ע"ח לעתיד לבוא, מביאה הילפותא דקדושת א"י לאחר החורבן, ואילו במגילה ובשבועות קשרה הגמרא נידון זה בדין קדושת ירושלם – הרי דדין ערי חומה תלוי בשתי קדושות אלו.

ואם כן הרי זהו שהשיג הראב"ד על הרמב"ם לענין ע"ח לעתיד לבוא, דקשיא להרמב"ם לשיטתו בממה-נפשך; אם משום שהמחיצות בטלו, הלא קיי"ל שקדושת מחיצות קיימת אף לאחר שנפלו המחיצות. ואם משום קדושת הארץ – הלא הרמב"ם פסק כר' יוסי דקדושה שניה לא בטלה.

ותירץ הגר"ח שיטת הרמב"ם, דהנה מבואר בגמרא (ערכין לב) שאין היובל נוהג אלא בזמן שכל יושבי הארץ עליה, וכשגלו ראובן וגד ע"י סנחריב פסק היובל לנהוג, ולמ"ד שהחזירן ירמיהו – חזר לנהוג. הרי שדין זה תלוי במצב ההווה בכל זמן, האם רוב יושביה עליה כעת אם לאו. וביאר הגר"ח שגדר דין זה הוא תנאי בניהוג היובל בפועל ואינו תנאי בעצם קדושת הארץ. ומלבד זאת ישנו דין נוסף שנלמד מ"כ תבאו' דבעינן ביאת כולכם אשר יסודו בעצם הקידוש, שאין הארץ מתקדשת למצוות מסוימות – ובכללן שביעית ויובל – אלא בביאת כולכם, אבל לאחר שבאו כולם ונתקדשה, שוב לא חסר ב"כ תבאו' גם אם כעת אין רוב יושביה עליה. נמצא אם כן שביובל יש שני דינים; דינא דביאת כולכם בעיקר קידוש הארץ ליובלות, ודינא דרוב יושביה עליה בניהוג המעשי של היובל. והנה כיון שקדושה ראשונה בטלה והוצרכו לקידוש שני והרי בעליית עזרא לא באו כולם כדאמרין בגמרא, א"כ חסר בעיקר הקידוש לענין הנך מצוות דכתיב בהו' כי תבאו'. והנה בהא דדין בתי ערי חומה תלוי ביובל, כתב הגר"ח שאינו תלוי בניהוג המעשי של היובל, שהוא דין פרטי במצות היובל, אלא תלוי בעיקר קדושת הארץ למצות יובל, שאם לא נתקדשה ליובל מחמת שלא באו כולם בשעת הקידוש הרי הארץ מופקעת מדין יובל, ומופקעת גם מדין בתי ערי חומה. [והוסיף (בסנטסיל) ליתן טעם להבחנה זו, שהרי הדין התלוי במצב ההווה של רוב יושביה עליה, משתנה הוא בכל עת אם איכא השתא רוב אם לאו, והלא יכול להיות שגם אם עתה אין רוב, למחר ישונו הנה ויהיה רוב, ואם כן לעולם יתכן לקרוא בו' לא יצא ביובל' ואין מסתבר למעט דין בע"ח מפני שבשעה זו אין רוב]. נמצא אם כן שהולך הרמב"ם לשיטתו ד"כ תבאו' הוא תנאי בקדושת הארץ לענין שמיטה ויובל, ולכך כתב שיצטרפו לקדש ערי חומה לעתיד לבוא, כי בימי עזרא לא נתקדשה הארץ מדאורייתא לענין יובל – והוא הדין למצות ערי חומה – שהרי לא באו כולם, הלכך אף אם יהיו כעת רוב יושביה עליה לא יחול דין יובל בלא קידוש נוסף.

והראב"ד שהשיג – פירש הגר"ח דאזיל לשיטתו בהל' תרומות שחולק על הדרשא ד"כ תבאו' אף לענין שמיטה ויובל, הלכך חלה קדושה שניה לענין יובלות, וכשהיו רוב יושביה עליה הרי ממילא שניהוג דין יובל ודין ערי חומה ואין צריך קידוש נוסף.

והנה ר"ת (בתוס' גטין לו) הוכיח שבזמן בית שני נהג היובל [שעלו עם עזרא מכל שבט ושבט], מדתנן (בערכין לא): שבזמן הלל נהג דין בתי ערי חומה, והרי אין בתי ערי חומה נוהגים רק בזמן שהיובל נוהג. ושאר הראשונים חולקים וסוברים שלא נהג יובל בימי בית שני, ופירש הרמב"ם שדין בתי ערי חומה נהג אז רק מדרבנן. ולפי"ז צריך עיון בשיטת הרמב"ם שמפורש בדבריו (שמו"י ג) שבבית שני לא נהג היובל ולא היו מונים אותו אלא לקדש שמיטין. וגם משמע מדבריו (יט) שכשטל היובל אין דין בע"ח

מחדושו ונקט ששביעית מדרבנן. ולפי האמור מיושב הדבר היטב כי אכן ידענו שחזר בו הרמב"ם, שהרי בתחילה כתב שיראה לו שאף בזמן הזה מונים היובלות, ולפי סברא זו הרי גם השביעית מדאורייתא, אלא שלמעשה הסיק כפי קבלת הגאונים שאין מונים יובלות, וא"כ למעשה פסק שהשביעית מדרבנן.

ה והנה לפי"ז יש לדקדק מדוע מנה הרמב"ם (בפרק י) שמיטת קרקע עם שמיטת כספים ושאר כל הדברים שאינם נוהגים כשאין היובל נוהג, והלא לכאורה הם חלוקים ביסוד הדין, כי שביתת הקרקע תלויה במנין היובל ואילו שמיטת כספים בניהוג היובל בפועל. אכן נראה שדבריו שם מוסבים רק על קביעות השנים התלוי במנין היובל ולא בניהוג בפועל [כי הלא אף בשמיטת כספים קיים גם דין זה], ויש להוכיח כן ממה שמנה שם בין שאר הדינים דין בתי ערי חומה שאינו נוהג בזמן שאין היובל נוהג, ונראה שאף דין זה תלוי לשיטת הרמב"ם בעצם קביעת שנת היובל ולא בניהוג מצוותיו בפועל; –

דהנה פסק הרמב"ם (שמיטה ויובל יבטו) שלעת"ד יחזרו ויקדשו ערי חומה, ונפ"מ לדין מוכר בית בעיר חומה. והשיגו הראב"ד: הא דלא כרבי יוסי. פירוש, כיון דקיימא לן כרבי יוסי דקדושה שניה קדשה לעתיד לבוא, למה יצטרפו לקדש ערי חומה לאותן ערים שקידשן עזרא והלא קדושת הארץ קיימת גם עתה.

ונבאר עומק השגתו, דהנה דנו בגמרא (במגילה י שבועות טז וערכין לב) האם קדושת ערי חומה קיימת לאחר שנפלה חומתן אם לאו, והרמב"ם פסק (שמיטה ויובל יבטו) כר' אלעזר בר' יוסי שנשארות בקדושתן כדדרשינן מאשר לוא חומה – אע"פ שאין לו עכשיו. ושוב כתב הרמב"ם שבחורבן ראשון בטלה קדושת ערי חומה ועולי בבל קדשו מחדש. והראב"ד השיג [כפי שביארו לנכון הר"י קורקוס, ובאור הכס"מ מוקשה] הלא כיון דנקטינן שקדוש אעפ"י שאין לו חומה עכשיו, מה נפ"מ בחורבן לענין ערי חומה. ותירץ הגר"ח (בסנטסיל ערכין) שקדושת ערי חומה תלויה בשתי קדושות; קדושת 'מחיצות' וקדושת 'ארץ ישראל', דהנה הגמרא (במגילה ובשבועות שם) משהו נידון ערי חומה כשנפלה החומה לפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע לענין קדושת ירושלם וקדושת עזרה אם בטלו בחורבן אם לא, ונפ"מ אם מקריבים קרבנות אעפ"י שאין בית, ופסק הרמב"ם (בית הבחירה ו) שמקריבים אעפ"י שאין בית, שקדושת ירושלם והמקדש לא בטלה בחורבן, שלא כקדושת א"י שבטלה בחורבן הראשון, לפי שקדושת המקדש משום שכינה היא ושכינה לא בטלה. והראב"ד צידד שקדושת ירושלם בטלה כקדושת א"י [והאריכו בזה התוס' בכמה מקומות – בזבחים ס ומגילה י ויבמות פב ובר"ש שביעית רפ"ו], ומצד קדושת מחיצות כתב הרמב"ם שאף על פי שנחרבה החומה עדיין קדושת עיר חומה עליה [ואמנם יש טעם בפנ"ע לירושלם כיון שנקראת 'נחלה' וכתב זאת מנוחת עדי עד'. וע' פרשת דרכים דרוש ו]. אך מלבד זאת תלוי דין עיר חומה גם בקדושת ארץ ישראל, דהא דין ערי חומה אינו נוהג אלא בארץ, ועוד דאמרין בערכין (כט) שאין דין ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, דכתיב 'לא יצא ביובל', וכשבטלה קדושת הארץ לענין יובלות ממילא ליתא לדין ערי חומה. ועל כן מובנים דברי הרמב"ם שעולי בבל הוצרכו לקדש שוב הע"ח – שאמנם קדושת מחיצות דע"ח גופייהו לא בטלה אבל קדושת א"י הלא בטלה בחורבן ראשון ובטל ממילא גם כן דין ערי חומה [וכן כיוון בנו הגר"מ הלוי, והגר"ר נפתלי ביינוש וסרמן (בקונטרס זכרון נפתלי בספר זכרון שמואל פב), והסבירו בזה דעת הראב"ד דאזיל לשיטתו (בית הבחירה ו) שאין שייך שקדושת א"י בטלה וקדושת

ועומדים למצוותם, לדין בתי ערי חומה, דהא ליכא קדושת 'מחנה ישראל' בהם.

ונפקא מינה לענין שילוח מצורע מעיר חומה בזמן שאין היובל נוהג, דהנה בברכות (ה) פרש"י במימרא דרבי יוחנן שהנגעים לבני ארץ ישראל אינם 'סורין של אהבה' מפני שצריך להשתלח מחוץ לעיר חומה. והתוס' הקשו הלא ריו"ח לאחר החורבן הוה ואין דין ערי חומה נוהג בדליכא יובל. והביא הרשב"א לתרץ שיטת רש"י שאמנם דין בתי ערי חומה בטל אבל דין שילוח מחנות אינו תלוי ביובל. הרי דפליגי רש"י והתוס' אם הצרוע משתלח מעיר חומה בזמן הזה אם לאו. ונראה לפי הנ"ל שהרמב"ם סובר כהתוס' שהרי לשיטתו קדושת ערי חומה אינה קדושה עצמית של 'מחנה ישראל' אלא ענינה במה שעומדת למצוות בתי ערי חומה, וכיון שבזמן הזה אין נוהגת מצות עיר חומה הרי בטלה ממילא קדושתה, שכל קדושתה היינו במה שעומדת למצוותה. ואילו רש"י נקט שהיא קדושה עצמית של תורת 'מחנה ישראל' ולכך נוהגת אף בזמן דליכא יובל ודין בתי ערי חומה אינו נוהג.

ואם כן הרי מובנים דברי הרמב"ם שיצטרכו לקדש שוב את הערי-חומה, שהרי עתה שבטל מנין היובלות א"כ מופקע הזמן מאפשרות קיום דין בתי ערי חומה ואין הע"ח עומדים למצוותם וממילא בטלה קדושתם, שהרי כל עיקר קדושתם היינו במה שעומדים הם למצוותם, ועל כן כשיתחדשו היובלות יצטרכו לקדש שוב הע"ח, לא מחמת נפילת המחיצות אלא מפני שהע"ח אינם עומדים למצוותם.

ומדויקת לשון הרמב"ם (יב,טז): 'לעתיד לבוא בביאה שלישית בעת שיכנסו לארץ יתחילו למנות שמיטין ויובלות ויקדשו בתי ערי חומה' – משמע שבשמיטה ויובל אין חסר 'קידוש' כמו לענין עיר חומה אלא 'מנין' בלבד. וזה תואם עם המהלך האמור שאין חסרון בעצם הקידוש לענין שמיטה ויובל רק שבפועל אין מונים יובלות כשאין כל יושביה עליה. משא"כ לפי הגר"ח הלא צריך לקדש גם לענין שמיטה ויובל דכתיב בהו 'כי תבאו' וליכא ביאת כולכם. [אלא שאין זה דיוק מוכרח, שהרי מקור לשונו הוא בגמרא בערכין ושם מייירי לענין עזרא והתם הלא בהכרח צריך קידוש, ועל כרחך דלאו דוקא].

והרי זכינו להבין שיטת הרמב"ם לאשורה, שאמנם ליכא דינא 'דיביאת כולכם' בשמיטה ויובל, אלא שלא מנו יובלות לאחר החורבן כקבלת הגאונים וממילא מן התורה ליכא במציאות 'שנת השביעית'.

ח מלשון 'ויקדשו בתי ערי חומה' ג"כ מדויק כאמור בפנים שאין זו קדושת מקום להחשב מחנה ישראל אלא קדושה למצות בית ערי חומה, הלכך נופל לשון קידוש על הבתים.

כלל, ורק שביעית נוהגת מדרבנן, לא שאר הדינים התלויים ביובל. **ותירץ** הגר"ח (בסטנסיל גטין עה) על פי דרכו הנ"ל שמלבד דין 'כל יושביה עליה' התלוי במציאות שבאותה שעה, יש דין נוסף ביובל משום 'כי תבאו' דבעינן ביאת כולכם, והוא תלוי בעיקר הקידוש, שלא נתקדשה הארץ לענין יובל אלא אם באו כולם בתחילה, בשעת הקידוש, ובדין זה בלבד תלוי דין בתי ערי חומה. וא"כ בבית שני כיון דמדרבנן מיהת איכא קידוש לענין שביעית ותרומות ומעשרות הגם שלא היה אז ביאת כולכם, שוב גם לענין בתי ערי חומה יש להועיל אותו קידוש-דמדרבנן לנהוג בו. ומה שלא הזכיר זאת הרמב"ם, כי לא היתה תקנת בפני עצמה לענין בע"ח, רק מתוך כך דמדרבנן איכא קדושת הארץ לענין שביעית, ממילא מהניא גם לענין בע"ח.

אכן מלבד שמריהטת לשון הרמב"ם אין נראה דאיכא דין בע"ח מדרבנן, עוד קשה שלפי האמור לעיל עיקר היסוד דבעינן 'ביאת כולכם' בשמיטה ויובל, אין לו מקור בדברי הרמב"ם.

אכן המחזור בזה כמוש"כ הגר"ח בסוף דבריו בדרך נוספת, שדין בתי ערי חומה תלוי בשנת היובל ולא בניהוג היובל בפועל. וא"כ בזמן הבית נהג דין בתי ערי חומה כיון שזמנו יובלות, אעפ"י שלא נהגו דיני היובל בפועל.

וא"כ מבואר מזה שהרמב"ם מונה שם כל הדינים התלויים במנין וקביעות שנת היובל ולא בניהוג מצוותיו בפועל, ושפיר נתקיימו הדברים ששיטת קרקעות תלויה במנין היובל ולא בניהוגו.

ופש גבן הקושיא דלעיל ל"ל קידוש נוסף לערי חומה לעתיד לבוא, והלא להרמב"ם קדושת מחיצות לא בטלה בחורבן, וגם קדושת הארץ לא בטלה כמו לענין שמיטה כנ"ל. ונראה ליישב הרמב"ם לשיטתו, דהנה דעת הר"ש והרא"ש (בכלים א,ו) שיש לערי חומה קדושת מחנה ישראל כמו בירושלם, ואיכא בערי חומה עשה דוישלחו מן המחנה ולא ד'ולא יטמאו את מחניהם'. [והמב"ט בקרית ספר (בית הבחירה ז) רצה לחדש שאף לענין אכילת ק"ל כשרים הם בעצם, אלא שנפסלו ביוצא כשיצאו מירושלם. והאריך בזה הגר"מ זעמבא באוצר הספרי וזרע אברהם]. ואולם ברמב"ם מפורש שהמצורע משתלח מעיר חומה משום 'בדד ישב' דהיינו ילפותא מיוחדת לערי חומה, ולא מדין שילוח מחנות דעלמא. ונראה לפי זה שגדר קדושת ערי חומה היינו מה שהם קדושים

ז וצ"ע שבהלכה ח כתב 'משגלה שבת ראובן ושבת ג'ד וצ"ע שבת מנשה בטלו היובלות שנאמר וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה, בזמן שכל יושביה עליה.. בזמן שהיובל נוהג בארץ נוהג בחו"ל.. - מבואר מדויק בניהוג מצוות היובל ולא במנין השנים שהרי המנין אינו תלוי בכל יושביה עליה, ואין שייך מנין בחו"ל. ואילו בהלכה ט שממשיך 'זכונן שהיובל נוהג, נוהג דין עבד עברי ודין בתי ערי חומה.. לפי הנ"ל זה קאי על המנין ולא על הניהוג, והרי פשטא דמלתא ודאי מדבר על האמור קודם. גם לענין עבד עברי כתב הרמב"ם (עבדים א,א) שאין דינם נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג 'וכבר ביארנו מתי בטלו היובלות, ופשט הדברים כוננו למש"כ כאן בה"ח 'משגלה שבת ראובן.. בטלו היובלות, וא"כ משמע דתליא בניהוג היובל ולא במנין השנים.

גם קשה מהו שהכריחו בנמרא מהא דמנו יובלות דלא כרבי יהודה, והלא י"ל לדבריו שזמנו כדי לקיים דין בתי ערי חומה ועבד עברי.

ואם נאמר שהכל תלוי בניהוג בפועל כנ"ל, י"ל דבבית שני נהגו בתי ערי חומה מדרבנן אעפ"י שלא נהג יובל, ולאחר החורבן פסקו מלנהוג, וכ"כ החו"א שביעית ג,י.

עיקרי הדברים

א נראה לעיקר בדעת הרמב"ם (כמוש"כ בבית הלוי) ששמיטה בזמן הזה דרבנן [ויתכן שבצעירותו סבר מדאוריתא, כמשמעות דבריו בחידושו על הש"ס], הגם שנראה מדבריו שלא הוקשה שמיטה ליובל בהקישא דרבי אלא שמיטת כספים בלבד.

טעם הדבר מתבאר מתוך דברי הרמב"ם; 'שנת שביעית' תלויה במנין השנים ליובלות, וכל שאין מנין ליובל אין 'שנה שביעית' לחול בה מצוות שביעית. ואין הדבר תלוי בניהוג מצוות היובל [כמו לענין שמיטת כספים] אלא במנין וקידוש שנת היובל. (ב ד)

לפיכך בימי בית שני מנו יובלות כדי לקדש שמיטין, הגם שלא

נהגו מצוות היובל - רק כדי לקיים מצוות השביעית מדאוריתא (ד).

ב אין נראה שצריך 'ביאת כולכם' לענין שביעית, רק לענין תרומה ומעשרות כתב הרמב"ם להצריך 'ביאת כולכם' משום הכתוב

בחלה. (ג)

ג נראה בדעת הרמב"ם (כפי שצדד הגר"ח) שדין בתי ערי חומה אינו תלוי בניהוג היובל בפועל אלא במנין וקידוש שנת היובל,

ואעפ"י שאין רוב יושביה עליה ולא נהגו מצוות היובל, מ"מ כל זמן

שמנו יובלות, נהג דין בתי ערי חומה מדאוריתא. (ה)

